

УДК 304.44: 304.3

Irena Perszko

Żytomierski Uniwersytet Państwowy

DOM POLSKI IM. IGNACEGO JANA PADEREWSKIEGO W ŻYTOMIERZU: HISTORIA I WSPÓŁCZESNOŚĆ

W artykule przedstawiono historię powstania oraz współczesny stan funkcjonowania Domu Polskiego imienia Ignacego Jana Paderewskiego w Żytomierzu – jedynej w swym rodzaju instytucji na terenie Ukrainy. Scharakteryzowano główne kierunki jego działalności – edukacyjny, kulturalny, informacyjny oraz społeczny.

Na terenie obwodu Żytomierskiego istnieje wiele instytucji polskich. Są to organizacje społeczne, zespoły folklorystyczne i kameralne, punkty nauczania języka polskiego (szkółki sobotnio-niedzielne, kursy językowe etc.), media które od lat działają na rzecz rozwoju polskości. Jednym z ważnych podmiotów polonijnych na Żytomierszczyźnie jest Dom Polski.

Dom Polski w Żytomierzu powstał w roku 1999 i jest własnością Stowarzyszenia "Wspólnota Polska" w Warszawie. W aspekcie prawa ukraińskiego, Dom Polski funkcjonuje jako przedsiębiorstwo córka "Mój Dom".

Inicjatorem powstania Domu Polskiego w Żytomierzu w roku 1997 było Zjednoczenie Polaków Żytomierszczyzny "Polonia" na czele z prezesem p. Tadeuszem Reńkasem [1]. Inicjatywa ta została aktywnie poparta przez Senat Rzeczypospolitej Polskiej i Stowarzyszenie "Wspólnota Polska". W realizacji pomysłu bezpośrednio uczestniczyła Federacja Organizacji Polskich na Ukrainie na czele z panią prezes Emilią Chmielową oraz Polonia Brytyjska. Stowarzyszenie "Wspólnota Polska" wykupiła, pozostawioną w stanie surowym budowlę i przy pomocy firmy Energopol-Ukraina przywróciła go do użyteczności publicznej żytomierskiej polonii. Rozpoczęte w marcu 1999 roku prace budowlane zakończone zostały już w lipcu tego samego roku [2: 280; 3].

Na uroczyste otwarcie, które odbyło się 29 lipca 1999 roku przybyli liczni goście z Polski. Swoją obecnością zaszczylicili między innymi: ambasador Rzeczypospolitej Polskiej w Kijowie prof. Jerzy Bahr w asyście konsulów, prezes "Wspólnoty Polskiej" prof. Andrzej Stelmachowski, przewodniczący i wiceprzewodnicząca sejmowej Komisji Łączności z Polonią i Polakami za Granicą pos. Ryszard Czarnecki i pos. Elżbieta Radziszewska, senatorowie Stanisław Gogacz i Jerzy Pieniążek z senackiej Komisji Spraw Emigracji i Polaków za Granicą oraz p. Krzysztof Sawicki reprezentujący polski MSZ. Wśród szanownych gości znalazły się także delegacje m.in. z województwa podkarpackiego z wicewojewodą Markiem Kuchcińskim na czele oraz warszawskiej Fundacji "Pomoc Polakom na Wschodzie" pod przywództwem prezesa Wiesława Turzańskiego. Nie zabrakło prezesa Federacji Organizacji Kresowych, p. Stanisława Mitraszewskiego oraz przybyłych z Londynu p.

© Irena Perszko, 2013

Zygmunta Szkopiaka prezesa Europejskiej Rady Wspólnot Polonijnych i prezesa Komitetu Pomocy Polakom Andrzeja Polniaszka.

Władzę lokalne reprezentowane były przez Igora Rafalskiego – zastępcę przewodniczącego Żytomierskiej Administracji Obwodowej, Romana Petrangowskiego - zastępcę przewodniczącego Żytomierskiej Rady Obwodowej, oraz Anatola Fesenka – mera Żytomierza. Mistrzynią ceremonii była Emilia Chmielowa – prezes Federacji Organizacji Polskich na Ukrainie. Uroczystość celebrował jego ekscelencja biskup diecezji Żytomiersko-Kijowskiej Jan Purwiński [4].

Dom Polski do 2001 roku należał do stowarzyszenia Zjednoczenie Polaków Żytomierszczyzny "Polonia". W 2001 roku "Wspólnota Polska" założyła przedsiębiorstwo córkę "Mój Dom" do którego przypisano prawnie Dom Polski.

Ważnym wydarzeniem dla Domu Polskiego było nadanie mu imienia Ignacego Jana Paderewskiego. Tą inicjatywę podjęło w roku 2001 Polskie Towarzystwo Naukowe w Żytomierzu w ramach obchodów Roku Paderewskiego.

Pierwszym dyrektorem Domu Polskiego był Kazimierz Ratuszyński – prezes Katolickiego Klubu Sportowego "Polonia". Pan Ratuszyński koordynował prace po zakończeniu budowy oraz zajmował się nadzorem procesów zezwalających na przysposobienie budynku do eksploatacji. Między latami 2000 a 2001 obowiązki dyrektora pełniła Mirosława Starowierow – prezes Stowarzyszenia nauczycieli-polonistów Żytomierszczyzny oraz prowadząca audycję radiową "Jedność" [5]. W latach 2001-2011 dyrektorem Domu Polskiego był Jerzy Bagiński. W grudniu 2011 roku Stowarzyszenie "Wspólnota Polska" mianowało dyrektorem Irenę Perszko.

Irena Perszko – absolwentka Żytomierskiego Uniwersytetu Państwowego, doktor biologii. Działalność społeczną w środowisku polskim zaczęła w 2000 roku jako sekretarz biura Polskiego Towarzystwa Naukowego w Żytomierzu. W 2006 roku została wybrana na prezesa Towarzystwa oraz redaktora tygodnika "Gazeta Polska". W 2010 roku założyła nową organizację "Studencki Klub Polski", prezesem której była do grudnia 2012 roku. W 2011 roku została wybrana sekretarzem odpowiedzialnym Federacji Organizacji Polskich na Ukrainie w obwodzie Żytomierskim. Od grudnia 2011 roku zgodnie z decyzją Zarządu Stowarzyszenia "Wspólnota Polska" jest dyrektorem Domu Polskiego w Żytomierzu.

Od momentu powstania Domu Polskiego, ośrodek prowadził zróżnicowaną działalność. Dominującym kierunkiem jego działalności była edukacja – kursy języka polskiego, półkolonie letnie, wyjazdy edukacyjne dla dzieci, olimpiady językowe i sportowe dla uczniów, konkursy recytatorskie. Od lat Dom Polski wykorzystują do prowadzenia swej działalności organizacje polskie i zespoły polonijne Żytomierza. W Domu

Polskim odbywały się także spotkania polskich delegacji z gośćmi honorowymi z Ukrainy, oraz przedstawicielami społeczności polskiej Żytomierszczyzny. W 2003-2004 w Domu Polskim odbywały się spotkania przewodniczącego Państwowego Komitetu Ukrainy ds. narodowości i migracji p. Genadija Moskala z przedstawicielami mniejszości narodowych Żytomierza [6]. W 2009 roku Dom Polski w ramach kampanii wyborczej odwiedził Prezydent Ukrainy p. Wiktor Juszczenko [7].

Dom Polski ściśle współpracował z Konsulatami Generalnymi RP w Kijowie (w latach 1999-2003), w Łucku (2003-2010 r.), w Winnicy (od 2010 roku). W Domu Polskim odbywały się tygodniowe dyżury konsularne, podczas których można było złożyć dokumenty wizowe. Od 2008 roku w Domu Polskim można było również składać dokumenty potrzebne do uzyskania Karty Polaka, oraz otrzymać informację dt. studiów w Polsce etc [8]. Do 2011 roku we współpracy z konsulatami, Dom Polski świadczył usługi informacyjne w zakresie pośrednictwa wizowego.

Wraz ze zmianą dyrektora ośrodka w 2011 roku, nastąpiły zmiany w charakterze funkcjonowania Domu Polskiego.

Przede wszystkim zostały rozszerzone kierunki jego działalności – oprócz edukacyjnego (w szerokim rozumieniu tego słowa) instytucja prowadzi działalność informacyjną, kulturalną i społeczną. Podstawą jest nie tylko udostępnienie pomieszczeń dla działalności innych instytucji polonijnych, ale i inicjowanie i realizacja własnych projektów.

W ramach rozwoju edukacyjnego w ciągu ostatnich dwóch lat zostały zorganizowane liczne konkursy literackie i recytatorskie dla dzieci i młodzieży, dyskusje i spotkania tematyczne dla różnych grup wiekowych oraz półkolonie letnie i jesienne dla dzieci.

Na szczególną uwagę zasługują m.in.

- konkurs literacki "Józef Ignacy Kraszewski – życie i dzieło" ku czci 200 rocznicy urodzin pisarza", realizowany wspólnie z Centrum Polonistyki Żytomierskiego Uniwersytetu Państwowego im. I. Franki przy wsparciu Konsulatu generalnego RP w Winnicy (6 czerwca 2012 roku);
- konkurs literacki "Poezja w moim życiu" ku czci 170 rocznicy urodzin Marii Konopnickiej (9 października 2012 roku);
- konkurs recytatorski "Te słowa istniały zawsze...", realizowany wspólnie ze Stowarzyszeniem Dzieci i Młodzieży "Źródło" (pod prezesurą Ludmiły Wołyńczuk) w Irszańsku oraz Kulturalno-Oświatowym Stowarzyszeniu Polaków imienia Jana Pała II w Emilczyno (prezes Ludmiła Korbut) przy wsparciu Stowarzyszenia "Wspólnota Polska" (14 października - 03 listopada 2012 roku).

Wymienione przedsięwzięcia skierowane były przede wszystkim na odrodzenie i zachowanie pamięci o wybitnych Polakach, ale również

popularyzowania wśród młodzieży pochodzenia polskiego wiedzy o historii swego narodu i jego wybitnych postaciach.

Kontynuując wieloletnią tradycję półkolonii letnich przy Domu Polskim w 2012-2013 roku zrealizowane zostały projekty "Lato z Domem Polskim" (przy wsparciu Konsulatu Generalnego RP w Winnicy) oraz "Jesień z Domem Polskim" (przy wsparciu Stowarzyszenia "Wspólnota Polska").

Jednym z najważniejszych projektów edukacyjnych Domu Polskiego są kursy językowe dla różnych kategorii wiekowych. Słuchacze kursów to przeważnie młodzież, pragnąca otrzymać w przyszłości wykształcenie wyższe w Polsce. Osoby, które uczęszczają na kursy, także są aktywnymi uczestnikami przedsięwzięć, odbywających się w Domu Polskim. Dom Polski dba o kadrę nauczycielską, która jest jedną z najbardziej wykwalifikowanych w mieście. Z młodzieżą, która planuje podjęcie studiów w Polsce pracuje mgr Natalia Szumlańska (doktorantka Uniwersytetu Warszawskiego), grupu dorosłych prowadzi p. Wiktoria Szumlańska (absolwentka Uniwersytetu Łódzkiego) oraz p. Jana Kamińska (absolwentka Żytomierskiego Uniwersytetu Państwowego). Z inicjatywy Pani Natalii Szumlańskiej zorganizowana została obwodowa eliminacja do Olimpiady z literatury i języka polskiego (styczeń 2012 roku), spotkanie tematyczne z okazji Dnia Języka Ojczystego (luty 2012-2013 roku) oraz spotkanie opłatkowe dla dzieci i młodzieży (grudzień 2012 roku).

Partnerem w realizacji projektów edukacyjnych Domu Polskiego jest Żytomierski Uniwersytet Państwowy im. I. Franki. Szereg projektów zrealizowanych jest wspólnie z Żytomierską filią Kijowskiego Instytutu Biznesu i Technologii. Uczniowie szkoły nr 36 im. J. Dąbrowskiego są aktywnymi uczestnikami przedsięwzięć odbywających się w Domu Polskim oraz wyjazdów edukacyjnych.

W Domu Polskim odbywają się spotkania z przedstawicielami uczelni wyższych w Polsce, m.in. reprezentowana jest Wyższa Szkoła Humanitas w Sosnowcu oraz realizowany jest program edukacyjny "Teraz Wrocław". Podczas spotkań prezentowane są różnorodne oferty edukacyjne.

W ramach działalności kulturalnej Dom Polski wspiera twórczość poetki, tłumaczki, działaczki społecznej Jarosławy Pawluk. Z okazji 80 rocznicy jej urodzin w Naukowej Bibliotece obwodowej 20 czerwca 2012 roku zorganizowany został twórczy wieczór pt. "Świeca pamięci". W 2013 roku przy wsparciu Domu Polskiego wydany został zbiór poezji śpiewanej Jarosławy Pawluk pt. "Sad piosenny".

W 2012 roku po raz pierwszy od wielu lat Dom Polski organizował Dni Kultury Polskiej z udziałem miejscowych zespołów polskich oraz gości specjalnych z Polski - zespołu wokalnego "Bracia Steczkowscy".

Po raz pierwszy w działalność Domu Polskiego zaangażowani zostali wolontariusze z Polski: w ramach programu Stowarzyszenia "Wspólnota

Polska" "Czas na Polskę" w styczniu-marcu 2012 roku w Domu Polskim przebywał p. Piotr Łepkowski, w marcu 2012 pracę wolontariacką podjęła studentka Uniwersytetu Warszawskiego Aleksandra Szymańska, od grudnia 2012 roku p. Tymon Ostrouch.

W ramach działalności społecznej Dom Polski współpracuje z organizacjami polskimi Żytomierza, obwodu Żytomierskiego, Kijowa, Winnicy, Lwowa.

Co tydzień w Domu Polskim odbywają się próby zespołu wokalnego "Poleskie Sokoły" (pod kierownictwem artystycznym p. Jana Boczkowskiego) oraz zespołu tanecznego "Koroliski" (kierownictwem artystycznym zajmuje się p. Irena Switelska). Pomieszczenia Domu Polskiego najaktywniej wykorzystywane są przez: Stowarzyszenie Kombatantów Wojska Polskiego Żytomierszczyzny (prezes – Zygmunt Węglowski), Klub Stypendysta Fundacji Semper Polonia (prezes – Irena Umańska), Związek Szlachty Polskiej (prezes – Natalia Iszczuk) oraz Teatr Polski im. J. Kraszewskiego w Żytomierzu (dyrektor - Mikołaj Warfolomiejew). Owocne kontakty podtrzymywane są z organizacjami społecznymi w Dowbyszu, Nowogradzie-Wołyńskim, Marjanówce, Nowej Borowej, Berdyczowie, Malinie, Radomyślu, Korostyszowie, Irszańsku.

Ważnym partnerem dla Domu Polskiego jest Konsulat Generalny RP w Winnicy. W Domu Polskim co miesiąc odbywają się dyżury konsularne, podczas których przyjmowane są wnioski na otrzymanie Karty Polaka. Co kwartał Dom Polski służy również jako ośrodek wypłat pieniężnych dla kombatantów Wojska Polskiego obwodu Żytomierskiego.

Z inicjatywy Konsulatu w 2013 roku w Domu Polskim odbyły się następujące przedsięwzięcia:

- prezentacja serii wydawniczej "Polska i Ukraina w latach 30-40. XX wieku. Nieznane dokumenty z archiwów służb specjalnych". Prezentacja była prowadzona przez naukowców Instytutu Pamięci Narodowej Rzeczypospolitej Polski, Akademii Nauk Ukrainy oraz archiwum Służb Bezpieczeństwa Ukrainy (luty 2013 r.);
- uroczyste odsłonięcie okazałego popiersia I.J. Paderewskiego (marzec 2013 r.);
- spotkanie tematyczne z prezesami organizacji polskich na temat tradycji Sił Zbrojnych RP z udziałem przedstawicieli Attaché Obrony Ambasady RP w Kijowie (kwiecień 2013 r.).

W ciągu ostatnich dwóch lat swojej działalności Dom Polski miał zaszczyt gościć Prezesa Stowarzyszenia "Wspólnota Polska" pana Longina Komołowskiego, posła sejmiku Rzeczypospolitej Polskiej pana Jana Dziedziczaka, Przewodniczącego komisji sejmowej ds łączności z polakami za granicą pana Adama Lipińskiego. Wizyta ta odbyła się w ramach spotkania z przedstawicielami organizacji polskich Żytomierszczyzny. W

tym samym okresie Dom Polski gościł również, Ambasadora RP na Ukrainie pana Henryka Litwina, który to odwiedził ośrodek w ramach wizyty z okazji obchodów Dnia Niepodległości Polski.

Dom Polski codziennie przyjmuje interesantów i udziela konsultacji w zakresie Karty Polaka, studiów w Polsce, wyjazdów do Polski, kursów językowych etc.

Reasumując, należy podkreślić, że Dom Polski w Żytomierzu na terenie Ukrainy jest zjawiskiem unikalnym. Jego rola w życiu społeczności polskiej Żytomierszczyzny bez wątpliwości jest znacząca, natomiast postawa przedstawicieli tej społeczności wobec jego działalności nie może się cieszyć jednoznacznością – są działacze, którzy pozytywnie oceniają tę instytucję, lecz znajdują się również opinie negatywne.

Przypuszczalnie, powodem tej zróżnicowanej oceny działalności Domu Polskiego są niespełnione oczekiwania, które środowisko ma wobec ośrodka. Od początku powstania zakładano, że Dom Polski powinien spełniać rolę elementu łączącego wszystkich Polaków naszego regionu i jednocześnie, być miejscem, gdzie realizują się wszystkie ich inicjatywy. Niestety, po 13 latach funkcjonowania, należy skonstatować, że Dom Polski nie jest w stanie usatysfakcjonować w pełnej mierze wszystkich z wymienionych zadań. Powodów tego stanu rzeczy należy dopatrywać się w subiektywności samych oczekiwań, które nierzadko prowokowane są emocjonalnym nastawieniem samych oczekujących. Nastawienie to często prowokowane jest osobowością i pozycją społeczną dyrektora placówki oraz celami i metodami działania pozostałych przewodniczących instytucji polskich działających w okręgu. Wśród czynników obiektywnych, uzasadniających niewykonalność realizacji niektórych z celów Domu Polskiego, należy wymienić ograniczone możliwości techniczne samego budynku. Mowa tu przede wszystkim o niewygodnej lokalizacji oddalonej od przystanków komunikacji publicznej, stosunkowo niewielkiej powierzchni użytkowej samego ośrodka, oraz duże koszty utrzymania Domu Polskiego.

Czynników obiektywnych nie da się zmienić, natomiast obecnie aktywnie prowadzone są działania polegające na zmianie wizerunku Domu Polskiego. Priorytetowym zadaniem jest maksymalne udostępnienie zasobów placówki dla działalności organizacji polskich oraz aktywizacja jego prac poprzez realizację własnych projektów przy zaangażowaniu środowiska polskiego.

Bibliografia

1. "Об'єднання поляків Житомирщини "Полонія". Gazeta Polska nr 4 (20) 14 marca 2003 roku. – s. 2.
2. Інформаційно-аналітичне видання "Полонія Житомирщини" / за ред. Рудницького С.В. – Житомир, 2007. – 220 С.
3. "Dom wspólnoty w Żytomierzu". Dziennik Kijowski nr 12 (115) czerwiec 1999 r. – s. 2.

4. "Dom Polski w Żytomierzu" Mozaika Berdyczowska nr 4 (27) lipiec-sierpień 1999 r. – s.3.
5. "Kolejne posiedzenie władz FOPnU" Biuletyn Stowarzyszenia "Wspólnota Polska" nr 3 (92) marzec 2000 roku – s. 44
6. "Spotkanie z "Derżkomnecem" Gazeta Polska nr 6 (46) 25 marca 2004 roku – s. 2.
7. http://www.zhitomir-region.gov.ua/index_news.php?mode=news&id=3967
8. "Konsulat w Żytomierzu – ciągle aktualny temat" Gazeta Polska nr 19 (196) 17 maja 2008 roku – s. 1

***Першко І. О. Польський дім ім. Ігнація Яна Падеревського у
Житомирі: історія і сучасність***

У статті розглянуто історію створення та сучасний стан функціонування Польського дому імені Ігнація Яна Падеревського в Житомирі – єдиної у своєму роді інституції на території України. Характеризуються основні напрямки його діяльності – освітній, культурний, інформаційний і суспільний.

***Pershko I. O. Polish Home Behalf of Ignacy Jan Paderewski in Zhytomyr:
History and Current State***

This article focuses on the history and current state of rebellion functioning of the Polish Home behalf of Ignacy Jan Paderewski in Zhytomyr - the unique institution of its kind in Ukraine. It reflects the main directions of its activities, which include educational, cultural, informational and social spheres.